

Nr 15.

Ankom till riksdagens kansli den 5 februari 1926 kl. 1 e. m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag för kapitalökning å statens under kommunikationsdepartementet hörande utlåningsfonder.

(4:e avd.)

1:o) Uti den till riksdagen den 7 januari 1926 avlåtna proposition angående statsverkets tillstånd och behov under budgetåret 1926—1927 har Kungl. Maj:t beträffande statens utlåningsfonder, under återopande av det vid propositionen under rubrik »Utgifter för kapitalökning, bil. 1» fogade statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för nämnda dag, föreslagit riksdagen (punkt 29) besluta, att de avsättningar till allmänna järnvägslånefonden, som enligt riksdagens beslut skulle ske under budgetåren 1926—1929, i stället skola äga rum under budgetåren 1927—1930.

*Allmänna
järnvägs-
lånefonden.*

Utredningen i ärendet återfinnes å sid. 66 och 67 av återopade statsrådsprotokollet.

Alltsedan år 1871 har riksdagen för särskilda femårsperioder till Kungl. Maj:ts förfogande ställt ett bestämt anslag att i enlighet med av riksdagen fastställda villkor utgå såsom lån till enskilda järnvägsanläggningar. Senast skedde detta år 1923, då riksdagen i enlighet med Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning till låneunderstöd för enskilda järnvägar beviljade och ställde till Kungl. Maj:ts förfogande ett anslag av 5,000,000 kronor, att utgå under budgetåren 1924—1929 med 1,000,000 kronor för varje budgetår, dock så att belopp, som ej blivit till utgående under ett av dessa budgetår anvisat, finge för ett efterföljande budgetår av samma femårsperiod disponeras. Därefter har riksdagen för avsättning till ifrågavarande fond anvisat för budgetåret 1924—1925 1,000,000 kronor och för budgetåret 1925—1926 1,000,000 kronor.

Av nämnda belopp, tillhopa 2,000,000 kronor, hava hittills tagits i anspråk 224,000 kronor, vadan 1,776,000 kronor återstå odisponerade.

I skrivelse den 15 september 1925 har väg- och vattenbyggnadsstyrelsen beträffande medelsbehovet för ifrågavarande ändamål meddelat, att jämlikt av riksdagen enligt skrivelse den 13 april 1923, nr 80, lämnat medgivande fon-

den komme att tagas i anspråk för ett lån av 45,000 kronor till Södra Kinnekulle järnvägsaktiebolag, avsett att ersätta ett nämnda bolag tidigare beviljat lån till samma belopp ur handels- och sjöfartsfonden. Vidare meddelar styrelsen, att lån ur allmänna järnvägslånefonden söktes för tio nya järnvägsföretag, för vilka samtliga med undantag av ett koncession vore beviljad. För flertalet av dessa företag syntes dock frågan om företagets finansiering ännu ej hava vunnit fast form, och ingen av järnvägarnas lånefrågor vore, med undantag för banan Ingelstad—Älmeboda, ännu färdig till slutlig behandling. Styrelsen torde dock inom nära tid få tillfälle återkomma jämväl till frågan om lån för Katrineholm—Köpings järnväg.

Under angivna förhållanden har styrelsen ej för sin del funnit skäl föreligga att föreslå någon avsättning till allmänna järnvägslånefonden för budgetåret 1926—1927.

Departementschefen har ansett anvisande av återstående för innevarande femårsperiod beslutade avsättningar kunna framskjutas till budgetåren 1927—1930.

*Utskottets
yttrande.*

Utskottet anser sig under denna punkt böra något beröra de av chefen för finansdepartementet inledningsvis framlagda synpunkterna beträffande finansieringen av statens lånefonder (Utgifter för kapitalökning sid. 8—11).

Av det kapital, tillhoppa 266.5 miljoner kronor, som under budgetåret 1924—1925 disponerats för vissa i en uppgjord sammanställning angivna fonder, skulle, enligt vad sammanställningen utvisar, ett belopp av 73.8 miljoner kronor få anses oförräntat på grund av förefintlig skillnad mellan å ena sidan gällande upplåningsränta (cirka 5 procent) och å andra sidan tillämpade lägre räntesatser vid utlämnandet av lån från fonden. I sistnämnda belopp ingå, bl. a., av det av egnahemslånefonden disponerade, till i runt tal 120 miljoner kronor uppgående kapitalet, cirka 40 miljoner kronor, av allmänna järnvägslånefondens kapital å 55.8 miljoner kronor 2.4 miljoner kronor samt av bibanelånefondens kapital å 7.6 miljoner kronor 2.5 miljoner kronor. Härtill kommer emellertid det kapital, som nedlagts i vissa fonder, från vilka utlämnade lån löpa räntefritt, sammanlagt cirka 10 miljoner kronor. Det totala oförräntade beloppet uppgick alltså till i runt tal 83 miljoner kronor.

I likhet med departementschefen finner utskottet det önskligt, att en snabbare avbetalning av nämnda del av det i utlåningsfonderna nedlagda lånekapitalet kan äga rum. Till det förslag i sådan riktning, som förelagts årets riksdag, får utskottet tillfälle att återkomma i annat sammanhang.

I avseende å sättet för tillförandet av nytt kapital till lånefonderna bör likvisst erinras, hurusom under de senaste åren, till undvikande av fortsatta förräntningsunderskott, lånemedel anlåtats allenast i den mån avkastning å upplånta medel beräknats kunna erhållas, medan återstoden utgått av skattemedel och därmed jämförliga statsinkomster.

Enligt vad av departementschefen omnämnts, hava vissa smärre kapitalförluster uppstått för en del utlåningsfonder. Det synes utskottet önskvärt, att i sammanhang med de övriga åtgärder, som vidtagits för vinnande av klar-

het rörande de olika utlåningsfondernas allmänna ställning och förräntningsmöjligheter, en utredning kommer till stånd i fråga om storleken av dessa förluster samt om och i vad mån ersättning för de avskrivningar i vederbörande fonders räkenskaper, som på grund härav må hava gjorts, bör genom anslag å riksstaten beredas.

Vad därefter särskilt angår allmänna järnvägslånefonden, vill utskottet erinra om de svårigheter, som visat sig föreligga för ett flertal med lån från fonden understödda järnvägsföretag att fullgöra dem åvilande amorteringar och räntebetalningar. För nästkommande budgetår är visserligen icke något nytt anslag för kapitalökning till fonden äskat. Enligt vad som i propositionen upplyses, föreligga emellertid framställningar om lån från fonden till icke mindre än 10 nya företag, för vilka samtliga, med undantag av ett, koncession redan är beviljad. I anledning av de ytterligare påfrestningar å järnvägslånefonden, som sålunda synas vara att vänta, föranlåtes utskottet erinra om 1925 års riksdags vid behandling av frågan om fortsatt anslag till bibanelånefonden gjorda, under nästföljande punkt närmare återgivna uttalande om vikten av att framgå med varsamhet, då det gäller statens medverkan till nya järnvägsanläggningar. Dessa synpunkter torde böra vara vägledande även vid prövningen av framdeles uppkommande frågor om lån från allmänna järnvägslånefonden.

Under återropande härav och då utskottet icke funnit anledning till erinran mot Kungl. Maj:ts nu under denna punkt framställda förslag om uppskov med avsättningarna till järnvägslånefonden, hemställer utskottet,

att riksdagen må besluta, att de avsättningar till *allmänna järnvägslånefonden*, som enligt riksdagens beslut skulle ske under budgetåren 1926—1929, i stället skola äga rum under budgetåren 1927—1930.

2:o) Kungl. Maj:t har (punkt 30) föreslagit riksdagen, att Kungl. Maj:t må jämväl för tiden efter 1925 års utgång förfoga över samtliga av riksdagen anvisade medel för avsättning till fonden för att underlätta åstadkommandet av bibanor i vissa delar av riket.

Bibanelånefonden.

Utredningen i ärendet återfinnes å sid. 67—69 av återropade statsrådsprotokollet.

I anledning av ett i statsverkspropositionen till 1925 års riksdag gjort förslag om anvisande av anslag till bibanelånefonden anförde riksdagen (skrivelse nr 51, punkt 2) bland annat följande:

Frågan om verkställande av de ytterligare avsättningar, som vore erforderliga för att uppbringa fonden till tidigare beslutat belopp av 24,000,000 kronor, syntes böra bliva beroende av det faktiskt föreliggande medelsbehovet. Utredning härom torde böra genom Kungl. Maj:ts försorg verkställas.

En särskild anledning för en dylik undersöknings företagande vore den omkastning med avseende å prisförhållanden och beträffande den allmänna ekonomiska situationen i övrigt, som inträtt sedan beslutet om fondens utökning vid 1920 års riksdag fattades. På det järnvägsekonomiska området hade för-

hållandena på sista tiden också skärpts genom den tillväxande automobiltrafiken, vilken visat sig mäktig till en för järnvägarna kännbar konkurrens i fråga om befordran såväl av personer som gods. Riksdagen hade ansett sig böra erinra om dessa synpunkter, som torde böra vinna beaktande vid prövningen av de ärenden angående anslag från ifrågavarande fond till nya järnvägsföretag, som framdeles kunde uppkomma. Att märka vore, att en dylik prövning av ett tilltänkt banföretags berättigande ur nationalekonomiska synpunkter inginge bland de huvudbetingelser, som uppställts såsom villkor för att staten på här angivet sätt skulle lämna sin medverkan för anläggningens förverkligande.

Under åberopande av vad sålunda anförts, anmälde riksdagen, att Kungl. Maj:ts förslag om avsättning till fonden för budgetåret 1925—1926 icke av riksdagen bifallits.

Efter det väg- och vattenbyggnadsstyrelsen sedermera inkommit med sålunda infordrad utredning, har departementschefen härutinnan nu anfört följande.

»Enligt vad jag inhämtat, bedrivs arbetet å ifrågavarande tre banbyggnader, sedan vissa arbetskonflikter bilagts, numera i full utsträckning, och, såvitt nu kan bedömas, torde företagen komma att bli fullbordade under loppet av år 1928. Då det lånebelopp 16,416,800 kronor, som väg- och vattenbyggnadsstyrelsen angivit såsom erforderligt för banbyggnaderna intill den 1 juli 1927, täckes av hittills för ifrågavarande fond anvisade anslag, tillhoppa 16,800,000 kronor, erfordras ej för fullföljande av nu pågående arbeten någon avsättning till fonden för nästkommande budgetår. Huruvida låneunderstöd kan komma att beviljas från fonden åt ytterligare något enskilt järnvägsföretag, undandraget sig för närvarande bedömande.

På grund av vad sålunda anförts finner jag mig icke kunna tillstyrka väg- och vattenbyggnadsstyrelsens framställning i fråga om avsättning till fonden under nästkommande budgetår.

Såsom av det föregående framgår, har Kungl. Maj:t medgivits rätt att förfoga över samtliga av riksdagen för avsättning till fonden anvisade medel till utgången av år 1925. Dylikt särskilt medgivande, vilket leder sitt ursprung från 1911 års riksdag, synes icke längre erforderligt, sedan anslagen till ifrågavarande fond numera erhållit reservationsanslags natur. Som emellertid den vid medgivandet fogade tidsbegränsningen utgör hinder för Kungl. Maj:t att efter 1925 års utgång förfoga över redan anvisade medel, torde Kungl. Maj:t böra medgivas rätt att jämväl för tiden efter 1925 års utgång förfoga över samtliga för avsättning till fonden anvisade medel.»

Med tillstyrkande av förevarande förslag, hemställer utskottet,

att riksdagen må medgiva, att Kungl. Maj:t må jämväl för tiden efter 1925 års utgång förfoga över samtliga av riksdagen anvisade medel för avsättning till *fonden för att underlätta åstadkommandet av bibanor i vissa delar av riket.*

Vattenkraftslånefonden.

3:o Kungl. Maj:t har (punkt 31) föreslagit riksdagen att såsom kapitalökning för vattenkraftslånefonden för budgetåret 1926—1927 anvisa ett reservationsanslag av 500,000 kronor.

Med anledning av Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning har 1919 års lagtima riksdag beslutat inrättandet av den så kallade vattenkraftslånefonden. Från fonden, som förvaltas av statskontoret, må lån beviljas me-

nigheter, bolag, föreningar eller enskilda dels till företag, vilka avse utbyggnad av statens vattenfall eller tillgodogörande av enskilda tillhöriga vattenfall, då tillgodogörandet är av mera allmänt intresse, dels till vissa mindre, lokala vattenkraftsanläggningar för distribution inom orten av elektrisk energi, dels ock till vattenregleringsföretag, då dessa äro av allmännare betydelse. Lånen skola i främsta rummet avse tillgodogörande av förut ej utnyttjade kraftkällor, men må jämväl beviljas till redan utförd eller under byggnad varande anläggning.

Den tillämpade utlåningsräntan uppgår till 5 procent. Amorteringstiden för lån från fonden är högst 40 år.

Till utredning angående fondens kapitaltillgång och utlåningen från fonden finnes i propositionen intagen följande tablå.

Kalenderår resp. budgetår	Anslag kronor	Sökta lån		Beviljade lån		Lyftade lån kronor	Inne- stående lån kronor	Lånebe- lopp, som förver- kats el. antages ej komma att lyftas kronor	Ej dispo- nerat anslag kronor	Disposi- bel kapi- talbe- hållning kronor
		An- tal	kronor	An- tal	kronor					
1920 . . .	2,000,000	31	4,595,137	19	2,000,000	1,900,000	—	100,000	—	100,000
1921 . . .	2,000,000	24	2,734,200	12	1,053,000	864,000	100,000	89,000	947,000	1,036,000
1922 . . .	2,000,000	25	3,498,101	6	1,715,000	1,565,000	—	150,000	285,000	435,000
1923—24 .	2,000,000	26	3,865,900	14	1,625,000	1,300,000	50,000	275,000	275,000	550,000
1924—25 .	500,000	37	4,766,118 ¹⁾	1	600,000	600,000	—	—		
1925—26 .	500,000	52	5,866,485	—	—	—	—	—	500,000	500,000
	9,000,000	195²⁾	25,325,941	52	6,993,000	6,229,000	150,000	614,000	2,007,000	2,621,000

Rörande anslagsbehovet för 1926—1927 hava vederbörande myndigheter, kommerskollegium samt väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, med förmålan att under år 1925 ingivits 52 ansökningar till ett sammanlagt belopp av 5,866,485 kronor, anført bland annat följande:

»En närmare utredning och granskning av dessa ansökningar har ännu ej medhunnits. Av ansökningarna synes emellertid en icke ringa del avse äldre anläggningar eller härröra från företag, vilka vid tidigare lånefördelningar icke ansetts böra erhålla lån.

Därest fördelningen av lån bland nu ifrågavarande sökande skulle ske efter i huvudsak samma principer som under föregående år, skulle härför åtgå minst 2,300,000 kronor.

För samtliga nu inneliggande ansökningar för åren 1924 och 1925 skulle således enligt angivna beräkningsgrunder erfordras ett sammanlagt belopp av över 3,600,000 kronor, mot vilket, såsom ovan nämnts, svarar ett disponibelt kapitalbelopp av något mindre än 3,000,000 kronor. På grund härav måste tydligen en sträng prövning av lånebehovet företagas, dock bör i allt fall ej beräknas uppstå någon behållning för utdelning till framtida sökande.

¹ Ytterligare ca 15 lån komma att tillstyrkas inom närmaste tid.

² I vissa fall hava ansökningar, som icke eller endast delvis beviljats, blivit återupprepade.

Under dessa förhållanden synes det visserligen i hög grad önskvärt, att en avsättning till fonden för budgetåret 1926—1927 av det preliminärt angivna beloppet, en miljon kronor, kunde ske. Med hänsyn till nödvändigheten av att i möjligaste mån begränsa kraven på statens finansiella stöd, och med fästast avseende jämväl på den tidsutdräkt, som vid prövningen av låneansökningar och lånens utlämnande ej kan undgås och varigenom för det närvarande jämförelsevis betydande belopp kvarstå odisponerade, anse sig ämbetsverken emellertid även för nästkommande budgetår bära inskränka anslagskravet till 500,000 kronor.»

*Utskottets
yttrande.*

Utskottet får tillstyrka att som kapitalökning för vattenkraftslånefonden anvisas för nästkommande budgetår det av Kungl. Maj:t äskade beloppet 500,000 kronor.

Då utskottet ej heller funnit anledning till erinran mot Kungl. Maj:ts förslag, att täckning för hela det såsom kapitalökningsanslag anvisade beloppet skall beträffande denna fond — från vilken utlämnade lån löpa med en räntesats av 5 procent — utgå av lånemedel, hemställer utskottet,

att riksdagen må såsom kapitalökning för *vattenkraftslånefonden* för budgetåret 1926—1927 anvisa ett reservationsanslag av 500,000 kronor, att utgå av lånemedel.

*Luftfarts-
lånefonden.*

4:o Kungl. Maj:t har (punkt 32) föreslagit riksdagen att såsom kapitalökning för luftfartslånefonden för budgetåret 1926—1927 anvisa ett reservationsanslag av 600,000 kronor.

Beträffande detta förslag kommer utskottet att framdeles under riksdagen avgiva utlåtande, vilket utskottet skolat härigenom för riksdagen

anmäla.

Stockholm den 5 februari 1926.

På statsutskottets vägnar:

S. H. KVARNZELIUS.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit:

från första kammaren: herrar *S. H. Kvarnzélius, A. C. Lindblad, Oscar Olsson, J. L. Widell, C. P. V. Nilsson* i Gränebo, *C. G. Ekman, J. Nilsson* i Malmö, *O. Bergqvist, J. G. Waller, J. Jeansson, G. Kobb* och *A. R. Rooth*;

från andra kammaren: herrar *A. Anderson* i Råstock, *K. V. Rydén, A. Wiklund, S. Bengtsson* i Norup, *L. J. Carlsson-Frosterud, O. Olsson* i Kullenbergstorp, *E. Kristensson* i Göteborg, *J. Jönsson* i Revinge, *B. F:son Holmgren, E. Andersson* i Prästbol, *C. Lindskog* och *P. C. Jonsson*.